

УДК 338.48:911.3(477.8)

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ АТРАКТИВНОСТІ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ

Ганна Машіка

*Мукачівський державний університет,
вул. Ужгородська, 26, 89600, м. Мукачево, Україна,
e-mail: mashika.g.v@i.ua*

Туризм є одним з найважливіших секторів економіки України, розвиток туризму сприяє підвищенню рівня зайнятості, диверсифікації національного господарства. Для ефективного функціонування туристичної сфери необхідні ґрунтовний аналіз туристичного потенціалу країни, її окремих регіонів та оцінки рівня його атрактивності. Атрактивність туристичного потенціалу регіону – це ступінь привабливості природних, етнокультурних, соціально-історичних та інших туристичних ресурсів регіону, його соціально-економічної і транспортної інфраструктури, місць приймання та обслуговування.

Атрактивність туристичного потенціалу Карпатського регіону забезпечена поєднанням природних та соціально-культурних туристичних ресурсів. Багатоманітність рельєфу, велика кількість річок, мінеральні води та лікувальні грязі створюють умови для розвитку гірськолижного, пішохідного, водного, рекреаційного, екстремального, бальнеологічного туризму тощо. Ліси регіону здатні забезпечувати розвиток лікувальної, оздоровчої, спортивно-туристичної, пізнавальної форм рекреації. У всіх обласних центрах регіону, багатьох невеликих містечках і селах збереглися цінні історико-архітектурні пам'ятки. Особливості культури та побуту гуцулів і бойків дають змогу розвивати етно-, подієвий та сільський “зелений” туризм. Усе це підсилює розвинена рекреаційно-розважальна інфраструктура.

Сформовано власний суспільно-географічний підхід до побудови системи оцінювання атрактивності туристичного потенціалу регіону, особливістю якого є оцінювання його умов і чинників в об'єктивному та суб'єктивному вимірах. Кожну з наведених характеристик описано відповідними факторними критеріями. Моніторинг атрактивності туристичного потенціалу за запропонованими критеріями дасть змогу ухвалювати оптимальні управлінські рішення в туристичній сфері на державному та регіональному рівнях.

Ключові слова: туристичний потенціал, атрактивність туристичного потенціалу, Карпатський регіон, природні та антропогенні туристичні ресурси.

Туризм є одним з найважливіших секторів економіки України. Діяльність у сфері туризму пов'язана з понад п'ятдесятьма іншими секторами економіки, розвиток туризму сприяє підвищенню рівня зайнятості, диверсифікації національного господарства. Туризм визнано одним із драйверів майбутньої економіки України, який за умов сприятливого розвитку вже найближчими роками може забезпечувати до 5 % внеску в загальне зростання економіки України [22, с. 21–22]. Важливою умовою забезпечення розвитку туризму є

збереження та збагачення культурного потенціалу, гарантування екологічно безпечного навколишнього природного середовища.

Про важливість туристичного сектора в економіці України свідчить прийнята Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 р., яка визначає підхід державної туристичної політики в таких напрямках: безпека туристів, нормативно-правове забезпечення, розвиток туристичної інфраструктури, розвиток людських ресурсів, маркетингова політика розвитку туризму та курортів. З-поміж головних цілей Стратегії виокремимо створення позитивного іміджу України як країни, привабливої для туризму [18].

Для ефективного функціонування туристичної сфери необхідними є ґрунтовний аналіз туристичного потенціалу країни та її окремих регіонів. Ефективне використання цього потенціалу значно залежить від уміння сформулювати на його основі якісний туристичний продукт. Тому важливим є не тільки наявність туристичного потенціалу як такого, а й його атрактивність – здатність привабити потенційних туристів.

Особливу роль у функціонуванні туристичної сфери України відіграє Карпатський регіон, який має унікальний туристичний потенціал, зокрема, широкий спектр туристичних ресурсів природного й антропогенного походження. Це зумовило розвиток туризму не тільки регіонального, а й державного та міжнародного рівнів.

Методологію та методику аналізу рекреаційно-туристичних ресурсів України обґрунтував О. Бейдик [3]. Стратегії диверсифікованого розвитку туристського комплексу в регіональній економіці присвячена праця М. Омуша [11]. Концептуальні основи дослідження туристичного потенціалу регіону закладено у праці Н. Святохо [14], туристично-рекреаційний потенціал регіону оцінено колективом авторів під керівництвом В. Герасименка [13]. Комплексне економічне оцінювання туристичної привабливості території виконала О. Музиченко-Козловська [10], окремі аспекти такої оцінки є в працях С. Куніцина [9] та М. Травки [21]. Привабливість туристичних ресурсів Карпатського регіону вивчала О. Гнаткович, Н. Гриньох [6], О. Артеменко, Я. Виклюк [2].

Різноманітні аспекти оцінки туристичних ресурсів, туристичного потенціалу регіону, туристичної привабливості територій містяться в працях багатьох інших вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема, М. Біль, Л. Гринів, П. Жука, І. Зоріна, В. Івануніка, Т. Каверіної, О. Коваленко, В. Кравціва, С. Кузика, О. Любцевої, О. Мельник, А. Незгоди, М. Рутинського, Д. Стеценка, Т. Сумень, А. Шромніка та ін.

Невирішеною частиною цієї проблеми є застосування суспільно-географічного підходу до оцінки атрактивності туристичного потенціалу Карпатського регіону, розробка системи критеріїв та показників такої оцінки у кількісному і якісному вимірах.

Наша мета – обґрунтування суспільно-географічного підходу до оцінки атрактивності туристичного потенціалу регіону та аналіз умов і чинників для такої оцінки в об'єктивному (кількісному) та суб'єктивному (якісному) вимірах на підставі факторних критеріїв та результативних показників.

У науковій літературі під потенціалом розуміють сукупність усіх наявних засобів, можливостей, продуктивних сил тощо, що можна використати в певній ділянці, сфері, галузі. По-іншому потенціал можна визначити як *“приховані здатності, сили для якої-небудь діяльності, що можуть виявитися за певних умов”* [4, с. 1087].

Ми туристичний потенціал певної території розуміємо як *“сукупність природних, етнокультурних та соціально-історичних ресурсів, а також наявної господарської і комунікаційної інфраструктури території, що служать чи можуть служити передумовами розвитку та організації туристичної діяльності”* [5].

З огляду специфіку туристичної сфери необхідною рисою ефективною реалізації туристичного потенціалу є його атрактивність. Власне атрактивність у туризмі – це *“ступінь привабливості, екзотичності й унікальності екскурсійно-туристичних об’єктів і рекреаційно-туристичних ресурсів, залучених до використання в туристичній індустрії”* [20].

На підставі таких дефініцій “атрактивність туристичного потенціалу регіону” визначимо як ступінь привабливості природних, етнокультурних, соціально-історичних та інших туристичних ресурсів регіону, його соціально-економічної та транспортної інфраструктури, місць приймання та обслуговування.

Атрактивність туристичного потенціалу полягає в його здатності відповідати за естетичними та змістовними характеристиками вимогам використання в туризмі. Від того, на скільки суб’єкти туристичної діяльності ефективно використовують туристичний потенціал регіону, залежить успішний розвиток туристичної сфери та самого регіону. Отже, кожен регіон формує туристичний потенціал на основі аналізування туристичних ресурсів [13, с. 10].

З-поміж усіх регіонів України особливе місце на туристичній мапі посідає Карпатський регіон (Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська та Чернівецька області). Площа регіону становить 56,2 тис. км², населення – 6 056,4 тис. осіб (станом на 01.01.2019 р.). Аналіз динаміки розвитку туристичної сфери Карпатського регіону свідчить про зростання туристичних потоків.

Дослідники високо оцінюють туристичний потенціал Карпатського регіону. Зокрема, тут протікає половина річок країни, зосереджено 29 % потенціалу мінеральних вод, 17 % запасів лікувальних грязей, 39 % флористики та 18 % фауністики, 54 % орографічних ресурсів, з урахуванням рекреаційної привабливості високогір’я, 7 % спелеологічних ресурсів, 52 % площ мисливських угідь, 18 % об’єктів природно-заповідного фонду, 38 % земель рекреаційного призначення тощо [8, с. 198]. Атрактивність туристичного потенціалу регіону забезпечують його природні та антропогенні туристичні ресурси: мальовничі ландшафти, ліси, різноманітність та унікальність флори і фауни, форми рельєфу, чистота і краса природних водойм. Зокрема, ліси здатні забезпечувати розвиток лікувальної, оздоровчої, спортивно-туристичної, пізнавальної форм рекреації.

Туристичний потенціал Карпатського регіону в загальному вигляді можна уявити як поєднання природних і соціально-культурних туристичних ресурсів.

Середньовисотний (1 000–2 000 м) тип рельєфу, притаманний Українським Карпатам, вважають найкращим для організації рекреаційної діяльності. Карпати – єдиний регіон в Україні, де створено можливості для розвитку гірськолижного спорту. Основні зони – Славська і Розлуцька (Львівська обл.), Рахівська і Воловецька (Закарпатська обл.), Ворохтянська і Буковельська (Івано-Франківська обл.). Гірськолижна турбаза “Буковель” є найбільшою в Україні. Гірські масиви Карпат мають сприятливі можливості для розвитку альпінізму, унікальні гіпсові печери Буковинка-1 та Буковинка-2, карстова печера Попелюшка (третя за розміром у Європі) можна використовувати для спелеотуризму [15–17, 19].

Гірські ріки сприятливі для розвитку водного екстремального туризму, а пороги та водоспади на них підвищують естетичну привабливість ландшафтів. Розвивається інфраструктура для водного туризму на гірських ріках (Прут, Лімниця, Чорний та Білий Черемош) та на території Дністерського каньйону. Атрактивними є гірські ландшафти з озерами (Синевир, Бребенескул, Несамовите та ін.). Наявність численних родовищ

мінеральних вод різного складу, лікувальних грязей та озокериту зумовили розвиток бальнеологічного туризму.

Атрактивність Карпатського регіону підвищує його значна залісненість (понад 40 %), унікальність флори Карпат засвідчують понад 100 ендеміків. Ліси здатні забезпечувати розвиток лікувальної, оздоровчої, спортивно-туристичної, пізнавальної форм рекреації, а також промисельного туризму (збирання грибів, диких ягід, лікарських рослин).

Окремим зацікавленням туристів є об'єкти природно-заповідного фонду: Карпатський біосферний заповідник, національні природні парки Вишницький, Галицький, Гуцульський, Карпатський, Синевир, Сколівські Бескиди, Ужанський, Яворівський, Сторожинецький дендропарк [15–17, 19].

Карпатський регіон багатий на соціально-культурні туристичні ресурси. Сформована впродовж століть історико-архітектурна спадщина великих та середніх міст регіону теж забезпечує високу атрактивність Карпатського регіону. У багатьох невеликих містечках і селах збереглися зразки староукраїнського церковного дерев'яного зодчества, замки, костели, монастирі, синагоги, оборонні споруди, давні житлові та господарські будівлі. Курортно-туристичними центрами області є Трускавець, Моршин, Східниця, Болехів, Косів, Яблуниця, Яремче. Останнім часом наявні соціально-культурні туристичні ресурси значно підсилені розвиненою рекреаційно-розважальною інфраструктурою: жителі та гості міст можуть відпочити в численних парках, кав'ярнях, ресторанах, відвідати театри чи музеї.

Туристичний потенціал Карпатського регіону забезпечений також особливостями культури та побуту місцевих мешканців, зокрема, гуцулів і бойків, що дає змогу розвивати етно- та подієвий туризм. Поєднання природних і суспільних туристичних ресурсів створили в Карпатському регіоні сприятливі умови для розвитку всіх видів сільського зеленого туризму: пізнавального (ознайомлення з культурно-історичними, етнографічними, природними цінностями території), розважального (рибальство, полювання, збирання грибів, ягід, лікарських трав, катання на човнах, кінний туризм, радіальні виходи в гори), оздоровчого (купання у водоймищах, заняття фізичною працею) [5].

Ефективне управління туристичною сферою потребує дослідження значної кількості чинників, які впливають на атрактивність туристичного потенціалу, визначення показників для оцінювання його компонент та прогнозування рівня розвитку туристичної галузі.

У науковій літературі є багато підходів до оцінювання атрактивності туристичного потенціалу регіону.

Загалом, туристично-рекреаційний потенціал території розглядають як сукупність чотирьох основних компонент – природно-ресурсної, історико-культурної, економічної та соціальної, які взаємопов'язані й взаємодіють між собою [14, с. 32].

І. Давіденко до туристично-рекреаційного потенціалу території зачисляє три компоненти – ресурсну (природно-ресурсну, історико-культурну), економічну (інфраструктуру, інформацію, фінанси, інвестиції, управління) і соціальну (підготовлені кадри) [13, с. 18].

О. Бейдик проаналізував і оцінив рекреаційно-туристичні ресурси території в розрізі семи складових: природного, природно-антропогенного, суспільно-географічного, інфраструктурного, архітектурно-історичного, подійного та біосоціального блоків, кожний з яких має свою методику і технологію дослідження [3, с. 223].

О. Артеменко для оцінки рекреаційної привабливості Карпатського регіону використала такі критерії: рівень забезпечення території засобами розміщення, рівень забезпечення території закладами громадського харчування, забезпеченість території

спортивними та розважальними закладами, рівень транспортної інфраструктури, сезонна рекреаційна привабливість території [1, с. 10].

За дослідженням М. Омуша, показники, за якими можна оцінити туристичну привабливість території, такі: природно-кліматичні умови для відпочинку та оздоровлення, загальний імідж регіону, привабливість пам'яток історії, транспортна доступність, економічна привабливість, соціальна стабільність та безпека, культурно-освітня привабливість, духовна привабливість центрів релігійного паломництва [11, с. 9]. Перелік, запропонований М. Омушем, характеризує чинники, які впливають на туристичну привабливість території, що, однак, не є її показниками [11, с. 7].

О. Музиченко-Козловська пропонує оцінювати туристичну привабливість території на різних рівнях впливу: перший рівень – географічне розташування (природні та антропогенні ресурси); другий – матеріально-технічна база туризму (інвестиційне забезпечення галузі та туристична інфраструктура); третій – маркетингова політика (цінова політика та інформаційне забезпечення); четвертий – навколишнє середовище (якість довкілля); п'ятий – загальний імідж регіону (політична стабільність та економічна привабливість). У разі врахування усіх чинників забезпечений найвищий ступінь туристичної привабливості території [10].

Атрактивність туристичного потенціалу регіону формується під впливом багатьох чинників, кожен з яких не має визначального впливу, однак є відчутною їхня спільна дія.

На підставі аналізу наведених вище та інших підходів до компонентної оцінки туристичного потенціалу регіону (ТПР) та його атрактивності сформовано власний суспільно-географічний підхід до оцінки цього аспекту (див. таблицю). Його особливістю є розмежування об'єктивних (кількісних) та суб'єктивних (якісних) характеристик умов і чинників туристичного потенціалу регіону. Зазначимо, що окремі з показників, наведені у таблиці, можуть мати кількісне та якісне вираження (наприклад, критерій “якість довкілля”).

Як бачимо, для оцінки атрактивності туристичного потенціалу недостатньо лише статистичних даних, що характеризують окремі зрізи рівня розвитку туризму в певному регіоні. Оскільки функціонування туристичної сфери спрямоване на максимально можливе задоволення потреб людини, то оцінювання туристичної привабливості території повинно враховувати мотиви, запити, смаки і ступінь задоволення потреб потенційних туристів. З огляду на це блок суб'єктивних критеріїв та показників є обов'язковим у разі оцінювання атрактивності туристичного потенціалу.

Запропоновану систему оцінки туристичної привабливості регіону можна застосувати для ухвалення управлінських рішень з регулювання та прогнозування розвитку туристичної галузі на регіональному та державному рівнях.

Отже, розвиток туристичного сектора є одним з головних пріоритетів побудови соціально-орієнтованої моделі економіки. Для цього сектора характерні швидка окупність інвестицій, висока прибутковість та виняткова соціальна спрямованість. Прийняття програмних документів, зокрема, з розвитку туризму та курортів на період до 2026 р., свідчить про розуміння важливості туристичної сфери в країні.

У дослідженні атрактивність туристичного потенціалу регіону визначено як ступінь привабливості природних, етнокультурних, соціально-історичних та інших туристичних ресурсів регіону, його соціально-економічної та транспортної інфраструктури, місць приймання та обслуговування.

Оцінка атрактивності туристичного потенціалу регіону*
Assessing the tourist potential's attractiveness of the region

Умови та чинники ТПР	Факторні критерії атрактивності ТПР	Результативні показники оцінки атрактивності ТПР
1	2	3
Об'єктивний (кількісний) вимір		
Природні туристичні ресурси	- обсяг природних туристичних ресурсів; - потенціал природних туристичних ресурсів за категоріями; - освоєння природних ресурсів; - рекреаційна місткість території; - граничні норми рекреаційного навантаження на територію	- кількість іноземних (в'їзних) та внутрішніх відвідувачів природних туристичних ресурсів; - тривалість перебування туриста в регіоні; - доходи від туризму
Туристичні ресурси антропогенного походження: - історико-архітектурні, історичні, мистецькі пам'ятки; - культурні, релігійні цінності та заходи; - етнографічні особливості; - ремісничі центри; - ярмарки та виставки тощо	- кількість антропогенних ресурсів; - кількість біосоціальних та подійних ресурсів; - насиченість території історико-культурними пам'ятками; - кількість необхідного та достатнього часу для огляду цінностей	- кількість іноземних (в'їзних) та внутрішніх відвідувачів антропогенних туристичних ресурсів; - доходи від туризму
Туристична інфраструктура	- кількість суб'єктів галузі туризму; - забезпеченість території готелями й іншими місцями розміщення для різних категорій туристів; - кількість місць у засобах розміщення; - площа місць розміщення в розрахунку на одне місце, м ²	- обсяг послуг, наданих підприємствами сфери туризму; - показники фінансово-економічної діяльності туристичного підприємства; - прибуток із розрахунку на одне місце; - кількість працівників туристичної сфери; - коефіцієнт завантаження засобів розміщення; - товарообіг підприємств ресторанного господарства
Цінова політика	- середня вартість турпослуг на особу, грн./день; - витрати туристів, пов'язані з подорожжю	- обсяг туристського споживання; - середній розмір туристичних витрат за добу
Трудові ресурси	- кількість економічно активного населення, тис. осіб	- кількість працівників туристично-рекреаційної сфери; - кількість ПТЗО та ЗВО, які готують фахівців туристичної сфери;

Продовження табл.

1	2	3
		- ліцензійний обсяг у ПТЗО та ЗВО для підготовки фахівців туристичної сфери
Забезпечення території закладами громадського харчування	- кількість ресторанів та закладів громадського харчування	- місткість ресторанів та інших закладів харчування; - кількість місць у ресторанах та інших закладах громадського харчування, у тому числі з самообслуговуванням
Спортивні та розважальні заклади	- кількість спортивних споруд та розважальних закладів	- кількість спортивних об'єктів (на 1 000 мешканців); - кількість розважальних закладів (на 1 000 мешканців)
Транспортна інфраструктура	- наявність/відсутність автобусних маршрутів, залізничного, водного, повітряного сполучення	- щільність автодоріг з твердим покриттям, км/1000 км ² території; - частота автобусного, залізничного, водного, повітряного сполучення
Безпека туристів	- рівень злочинності	- коефіцієнт злочинності, злочинів / тис. осіб
Якість довкілля	- наявність джерел забруднення довкілля	- щільність шкідливих викидів в атмосферу, т/км; - обсяг скидів неочищених стічних вод у водойми, м ³ ; - поточні витрати на охорону довкілля; - витрати підприємств на капітальний ремонт природоохоронних об'єктів, млн грн.
Фінанси	- фінансова підтримка туризму; - наявність регіональних програм розвитку туристичної сфери	- обсяг державних дотацій у сферу туризму та рекреації; - обсяг коштів суб'єктів господарювання, спрямованих на розробку і впровадження нових технологій використання туристичних ресурсів; - обсяг фінансування заходів, спрямованих на підвищення рівня обслуговування туристів та якості послуг, які надають
Інвестиції в туристичну сферу	- інвестиції в основний капітал готелів та ресторанів; - інвестиції у розвиток та створення підприємств туристичної сфери	- обсяг внутрішніх та іноземних інвестицій у туристичну сферу; - обсяг коштів інвесторів на створення або будівництво, реконструкцію, модернізацію об'єктів туристично-рекреаційної інфраструктури
Суб'єктивний (якісний) вимір		
Природні туристичні ресурси	- стан збереження туристичного об'єкта;	- бальна оцінка природних туристичних ресурсів;

Закінчення табл.

1	2	3
	- стійкість природних комплексів до рекреаційного навантаження	- рівень задоволеності якістю збереження туристичного об'єкта
Туристичні ресурси антропогенного походження	- стан збереження туристичного об'єкта; - значущість історико-культурних пам'яток; - історична, культурна, інша цінність пам'яток; - атрактивність історико-культурних пам'яток; - якість подійних ресурсів	- бальна оцінка антропогенних туристичних ресурсів; - рівень задоволеності якістю збереження туристичного об'єкта; - рівень задоволеності якістю подійних ресурсів
Туристична інфраструктура	- якість надаваних туристичних послуг; - якісний стан об'єктів туристичної інфраструктури	- бальна оцінка; - рівень задоволеності якісним станом туристичних об'єктів; - рівень задоволеності якістю обслуговування
Маркетингова політика	- рівень цін на туристичні послуги	- рівень задоволеності вартістю туристичних послуг
Загальний імідж регіону	- політична, економічна та соціальна стабільність регіону; - ставлення до туристів	- бальна оцінка; - рівень доброзичливого ставлення місцевого населення до туристів
Економічна привабливість	- якісний стан і розвиток матеріально-технічної бази та інфраструктури туризму	- коефіцієнти оцінюваної рекреаційної привабливості територій
Управління, підтримка держави, політична стабільність	- нормативно-правові акти, що регулюють діяльність туристично-рекреаційної сфери; - надійність системи управління; - стабільність системи управління	- відповідність та актуальність нормативно-правової бази; - рівень задоволеності системою управління
Інформація	- кількість засобів масової інформації в регіоні; - наявність спеціалізованих інформаційних продуктів для туристичної сфери	- якість рекламно-інформаційних послуг

* Укладено автором за [1–3, 6, 7, 9, 10, 12–14, 21].

Атрактивність туристичного потенціалу Карпатського регіону забезпечують його різноманітність форм рельєфу, мальовничість ландшафтів, наявність унікальних ділянок "дикої" природи, значна кількість рік, чистота природних вод, висока лісистість, багатство рослинного і тваринного світу. Багатство антропогенних туристичних ресурсів Карпатського регіону зумовлює високу атрактивність суспільного сегмента туристичного потенціалу. Високу атрактивність мають усі обласні центри регіону, багато невеликих містечок та сіл, у яких збереглися зразки староукраїнського церковного дерев'яного зодчества, замки, культові споруди, оборонні споруди, давні житлові та господарські будівлі. Наявні соціально-культурні туристичні ресурси значно підсилені розвинутою рекреаційно-розважальною інфраструктурою: жителі та гості міст можуть відпочити в численних парках, кав'ярнях, ресторанах, відвідати театри чи музеї. Атрактивність забезпечена також

особливостями культури та побуту місцевих мешканців, зокрема, гуцулів та бойків. Поряд з цим поєднання природних і суспільних туристичних ресурсів створило в Карпатському регіоні сприятливі умови для розвитку всіх видів етно- та подієвого туризму, сільського зеленого туризму.

На підставі аналізу низки підходів до компонентної оцінки туристичного потенціалу та його атрактивності сформовано власний суспільно-географічний підхід до побудови системи оцінки атрактивності туристичного потенціалу регіону. Сюди належать: природні туристичні ресурси, туристичні ресурси антропогенного походження (історико-архітектурні, історичні, мистецькі пам'ятки, культурні, релігійні цінності та заходи, етнографічні особливості, ремісничі центри, ярмарки та виставки тощо), туристична інфраструктура, маркетингова та цінова політика, трудові ресурси, забезпечення території закладами громадського харчування, забезпеченість території спортивними та розважальними закладами, рівень розвитку транспортної інфраструктури, безпека туристів, якість довкілля, фінанси, інвестиції в туристичну сферу, загальний імідж регіону, економічна привабливість, управління, підтримка держави та політична стабільність, інформація. Особливістю є розмежування об'єктивних і суб'єктивних характеристик умов та чинників туристичного потенціалу регіону. Кожна з наведених характеристик описана відповідними факторними критеріями та може бути визначена конкретними кількісними та/або якісними показниками.

За допомогою викладеної системи показників оцінювання атрактивності туристичного потенціалу отримуємо змогу виконувати такі актуальні завдання розвитку туризму: кількісно і якісно оцінювати рівень розвитку туристичної галузі в регіонах України; висвітлювати причинно-наслідкові зв'язки в процесі визначення рівня атрактивності туристичного потенціалу; виявляти чинники розвитку туристичної діяльності, у тому числі дестабілізуювальні; моніторинг туристичної діяльності в регіоні з можливістю передбачення зміни туристичної активності ухвалення на його основі оптимальних управлінських рішень на державному та регіональному рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Артеменко О. І.* Інформаційна технологія моделювання просторового розвитку об'єктів туристичної інфраструктури: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук: 05.13.06 – інформаційні технології / Ольга Іванівна Артеменко; Національний університет "Львівська політехніка". Львів, 2013. 20 с.
2. *Артеменко О. І., Вихлюк Я. І.* Оцінка рекреаційної привабливості Карпатського регіону з використанням нечіткої логіки // Информатика и компьютерные технологии-2010. Секция 8. Информационные системы и технологии. С. 360–365. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/artemenko3.htm.
3. *Бейдик О. О.* Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування: монографія. Київ: ВПЦ "Київський університет", 2001. 395 с.
4. *Бусел В. Т.* Великий глумачний словник сучасної української мови. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.
5. В'їзний туризм: навч. посібник / П. Ф. Коваль, Н. О. Алешугіна, Г. П. Андреева та ін. Ніжин: Вид-во Лук'яненко В. В., 2010. 304 с. URL: http://tourlib.net/books_ukr/vt.htm.

6. Гнаткович О. Д., Гриньох Н. В. Оцінка привабливості туристичних ресурсів Карпатського регіону // Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. Вип. 17. С. 36–138.
7. Квартальнов В. А. Туризм: учебник. М.: Финансы и статистика, 2002. 320 с.
8. Ключенко А. В. Збалансоване освоєння природних рекреаційних ресурсів Карпатського макрорегіону // Наук. вісник Івано-Франк. нац. техн. ун-ту нафти і газу. 2013. № 2. С. 197–204.
9. Куніцин С. В. Оцінка туристичної привабливості територій та об'єктів природно-рекреаційної сфери // Ученые записки Крымского инж.-пед. ун-та. Экономические науки. 2011. Вып. 30. С. 155–162.
10. Музиченко-Козловська О. В. Економічне оцінювання туристичної привабливості території: монографія. Львів: Новий Світ-2000, 2012. 176 с.
URL: http://tourlib.net/books_ukr/muzychenko.htm
11. Омуш М. О. Стратегія диверсифікованого розвитку туристського комплексу в регіональній економіці (на прикладі Йорданії): автореф. дис. на здобуття ступеня канд. екон. наук: спец. 08.10.03; 08.10.01. Харків, 2003. 19 с.
12. Офіційний сайт Всесвітньої туристичної організації (UNWTO World Tourism Organization). URL: <http://www.world-tourism.org>.
13. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону: монографія / за заг. ред. В. Г. Герасименка. Одеса: ОНЕУ, 2016. 262 с.
14. Святохо Н. В. Концептуальные основы исследования туристского потенциала региона // Экономика и управление. 2007. № 2. С. 30–36.
15. Стратегія розвитку Закарпатської області на період до 2020 року URL: http://dfrr.minregion.gov.ua/foto/projt_reg_info_norm/2016/05/146_dod_Strategiya_2020.pdf (дата звернення 10.04.2019).
16. Стратегія розвитку Івано-Франківської області на період до 2020 року. URL: http://www.if.gov.ua/files/SP_IF_oblast_4.pdf (дата звернення 10.04.2019).
17. Стратегія розвитку Львівської області на період до 2020 року. URL: http://dfrr.minregion.gov.ua/foto/projt_reg_info_norm/2016/05/146_dod_Strategiya_2020.pdf (дата звернення 10.04.2019).
18. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249826501>.
19. Стратегія розвитку Чернівецької області на період до 2020 року URL: http://www.bukoda.gov.ua/sites/default/files/doc/PDF/proekt_strategiyi_rozvitku_oblasti_2020.pdf.
20. Терміни з туризму та рекреації. Лабораторія геоінформації та туризму. URL: http://www.lgtinfo.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=138&lang=en.
21. Травка М. Р. Експертно-статистичне оцінювання привабливості території Львівської області // Геодезія, картографія і аерофотознімання. 2013. Вип. 77. С. 94–99.
22. Форсайт економіки України: середньостроковий (2015–2020 роки) довгостроковий (2020–2030 роки) часові горизонти / наук. керівник проекту акад. НАН України М. З. Згуровський. Київ: НТУУ “КПІ”, 2015. 36 с.

REFERENCES

1. Artemenko, O. I. (2013). Information technology of modeling of spatial development of objects of tourist infrastructure. *Dissertation Abstracts International*. National University "Lviv Polytechnic", Lviv, 20 pp. (in Ukrainian).
2. Artemenko, O. I., & Vyklyuk, Ya. I. (2010). Assessment of the recreational attractiveness of the Carpathian region using fuzzy logic. In *Computer science and computer technologies-2010*. Section 8. Information systems and technologies (pp. 360–365). Retrieved from http://tourlib.net/statti_ukr/artemenko3.htm (in Ukrainian).
3. Beydyk, O. O. (2001). *Recreational and tourist resources of Ukraine: Methodology and methods of analysis, terminology, zoning*. Kyiv: VPTS "Kyivskyy universytet", 395 pp. (in Ukrainian).
4. Busel, V. T. (2005). *Great Dictionary of Contemporary Ukrainian Language*. Kyiv, Irpin: Perun, 1728 pp. (in Ukrainian).
5. Koval, P. F., Alyeshuhina, N. O., & Andryeyeva, H. P. (2010). *Entrance tourism*. Nizhyn: Lukyanenko V.V., 304. Retrieved from http://tourlib.net/books_ukr/vt.htm (in Ukrainian).
6. Hnatkovich, O. D., & Hryniokh, N. V. (2017). Assessment of the attractiveness of the tourist resources of the Carpathian region. *Global and national problems of the economy, 30. Economic sciences*, 136–138 (in Ukrainian).
7. Kyvartalnov, V. A. (2002). *Tourism*. Moscow: Finance and Statistics, 320 pp. (in Ukrainian).
8. Klyuchenko, A. V. (2013). Balanced Development of Natural Recreational Resources of the Carpathian Macroregion. *Scientific Bulletin of the Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas*, 2, 197–204 (in Ukrainian).
9. Kunitsyn, S. V. (2011). Estimation of tourist attractiveness of territories and objects of the natural-recreational sphere. *Scientific notes of the Crimean Engineering and Pedagogical University*, 30. *Economic Sciences*, 155–162 (in Ukrainian).
10. Muzychenko-Kozlovska, O. V. (2012). Economic assessment of the tourist attractiveness of the territory. Lviv: Novyy Svit-2000, 176 pp. Retrieved from http://tourlib.net/books_ukr/muzychenko.htm (in Ukrainian).
11. Omush, M. O. (2003). Strategy of diversified development of the tourist complex in the regional economy (for example, Jordan). *Dissertation Abstracts International*. Kharkiv State Academy of Municipal Economy, Kharkiv, Ukraine, 19 pp. (in Ukrainian).
12. Website of World Tourism Organization (2019). Retrieved from <http://www.world-tourism.org> (in Ukrainian).
13. Herasymenko, V. H. (2016). *Assessment of the tourist-recreational potential of the region*. Odesa: ONEU, 262 pp. (in Ukrainian).
14. Svyatokho, N. V. (2007). Conceptual bases of research of tourist potential of the region. *Economy and management*, 2, 30–36 (in Ukrainian).
15. Ministry of Regional Development, Construction and Housing and Communal Services (2016). *Strategy for the development of the Transcarpathian region for the period up to 2020*. Retrieved from http://dfr.minregion.gov.ua/foto/projt_reg_info_norm/2016/05/146_dod_Strategiya_2020.pdf (in Ukrainian).
16. Ivano-Frankivsk Regional State Administration (2016). *Strategy for the development of Ivano-Frankivsk region up to 2020*. Retrieved from http://www.if.gov.ua/files/SP_IF_oblast_4.pdf (in Ukrainian).

17. Ministry of Regional Development, Construction and Housing and Communal Services (2016). *Lviv region development strategy for the period up to 2020*. Retrived from http://dfir.minregion.gov.ua/foto/projt_reg_info_norm/2016/05/146_dod_Strategiya_2020.pdf (in Ukrainian).
18. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017). *Strategy of development of tourism and resorts for the period till 2026*. Resolution on 2017, March 16, 168-р. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249826501> (in Ukrainian).
19. Chernivtsi Regional State Administration (2016). *Strategy for the development of the Chernivtsi region up to 2020*. Retrieved from http://www.bukoda.gov.ua/sites/default/files/doc/PDF/proekt_strategiyi_rozvitku_oblasti_2020.pdf (in Ukrainian).
20. *Geoinformation and Tourism Laboratory. Conceptions of tourism and recreation*. Retrieved from http://www.lgtinfo.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=138&lang=en (in Ukrainian).
21. Travka, M. R. (2013). Expert-statistical estimation of the attractiveness of the territory of the Lviv region. *Geodesy, cartography and aerial photography*, 77, 94–99 (in Ukrainian).
22. Zgurovskyy, M. Z. (Ed.). (2015). *Foresight of Ukrainian economy: medium-term (2015–2020), long-term (2020–2030) time horizons*. Kyiv, 36 pp. (in Ukrainian).

Стаття: надійшла до редакції 15.04.2019

доопрацьована 12.09.2019

прийнята до друку 29.10.2019

SOCIO-GEOGRAPHICAL APPROACH TO ASSESSING THE TOURIST POTENTIAL'S ATTRACTIVENESS OF THE CARPATHIAN REGION

Hanna Mashika

*Mukachevo State University,
Uzhhorodska St., 26, UA – 89600 Mukachevo, Ukraine,
e-mail: mashika.g.v@i.ua*

Tourism is one of the most important sectors of the Ukrainian economy. Analysis of the tourism potential of the country and its individual regions, in particular its attractiveness – the ability to attract potential tourists, is necessary for the effective functioning of the tourism sector.

The purpose of the article is to justify the socio-geographical approach to assessing the tourist potential's attractiveness of the region and analyse the conditions and factors for such estimation in the objective (quantitative) and subjective (qualitative) dimensions on the basis of factor criteria and performance indicators.

The tourist potential's attractiveness of the region is the degree of attractiveness of the natural, ethnocultural, socio-historical and other tourist resources of the region, its socio-economic and transport infrastructure, reception places and attendants.

The tourist potential's attractiveness of the Carpathian region is ensured by its diversity of relief forms, the picturesque of landscapes, the presence of unique wild nature areas, a significant amount of rivers, the purity of natural waters, a lot of forests, and the richness of flora and fauna. The wealth of anthropogenic tourism resources of the Carpathian region leads to a high attraction of the social segment of the tourist potential of the Carpathian region. All regional centres, a lot of small towns and villages, which have survived, the samples of Old Ukrainian church wooden architecture, castles, religious buildings, defensive structures, old residential and economic buildings of the region have a high attraction. The attractiveness is also ensured by the presence of numerous parks, cafes, restaurants, theatres, museums, cultural and lifestyle

habits of local residents, including Hutsuls and Boyks. Along with this, a combination of natural and social tourism resources created in the Carpathian region favourable conditions for the development of all kinds of ethnic and event tourism, rural green tourism.

Based on the analysis of approaches to the component of the tourism potential's assessment and attractiveness, own socio-geographical approach to the construction of a system for assessing the tourist potential's attractiveness of the region has been formed. These include natural tourist resources, tourist resources of anthropogenic origin, tourist infrastructure, marketing and pricing policies, labour resources, provision of catering facilities, sports and entertainment facilities, the level of transport infrastructure's development, tourist safety, environmental quality, finance, investment in tourism sphere, general image of the region, economic attractiveness, management, state support and political stability, information. The peculiarity of the proposed approach is to assess the conditions and factors of the tourism potential of the region in an objective and subjective way. Each of these characteristics is described by relevant factor criteria and may be defined by specific quantitative and / or qualitative indicators.

With the help of the constructed indicators' system of tourism potential attraction estimation, we are able to quantitatively and qualitatively estimate the level of tourism industry development in the Ukrainian regions; to highlight the causal relationships in determining the level of tourist potential's attractiveness; to identify the factors that influence the development of tourism activity, in that destabilizing; to carry out monitoring of tourism activity in the region with the possibility of predicting changes in tourist activity taking on its basis optimal managerial decisions at the state and regional levels.

Key words: tourist potential, tourist potential's attractiveness, Carpathian region, natural and anthropogenic tourist resources.